

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik
minden héten egyszer
szombaton, fél íven.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: DEBRECZEN, KOLLÉGIUM
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Előfizetési ár:
egész évre 1000 K., félévre
500 K. Egyes szám ára 24 K

Négy református püspök Debreczenben a Kálvineumért.

Imádság,

mellyel az április 15-iki Kálvineum-ünnepélyt a Nagytemplomban megnyitotta **Németh István** dunántúli püspök.

Tőredelmes szívvel borulunk le szent oltárod előtt felséges Istenünk, hogy áldozzunk Tenéked hozzád méltó lelki áldozattal. Engedd, könyörülő Atyánk, hogy szívünknek imája tavaszi virágnak kedves illataként szállhasson szent egeid felé s a meghallgattatás boldogító reményében örvendezhesen és vigadozhasson lelkünk. Ámen.

Magasztaltassék jóságod örökkön-örökké, mennybéli felséges Isten, és a Te nevedre térjen dicséret, dicsőség, hogy nem tekintvén gyarlóságunkat, kegyelemmel fordítod hozzánk szent orcádnak világosságát és arra indítasz, hogy szeressük a Te dicsőséged hajlékának helyét, szeressük a Te szent házában való lakozást.

Óh nagy Isten! tarts meg bennünket továbbra is ebben a szent és kegyes érzésben, állj mellettünk kegyelmednek segítő erejével, adj előmenetelt, adj növekedést annak a munkának, amelyet fogytékos erőnk mértéke szerint törekszünk végezni a Te nagy nevednek dicsőítésére; segélj bennünket égi szent Atyánk, hogy szívünk nemes áldozatkész-ségével tegyünk bizonyosságot Terólad és a Te szent Fiadról, a Megváltó Úr Jézus Krisztusról, hogy életünk tisztaságával járassunk a Te néped előtt, amelyet örízetünkre látott jónak bízni végéremehetetlen örök bölcsességed; hogy vezessük azt az evangéliom tiszta forrásához, hol az örökélet üdítő italától nyerjen új erőt minden szomjúhozó lélek.

Buzdíts fel Uram bennünket, hogy áldozatos lélekkel vegyük fel azoknak a gondját és szeretetünk éltető melegével öleljük szívünkhöz azokat, kiknek gyenge vállaira oly korán raktad az életnek legnehezebb terhét; állj mellettünk hatalmas karódnak erejével az életnek mind derűs, mind borús napjaiban, hogy mélységes hálával ismerjék meg atyai jóságodat, gondviselő kegyelmedet.

Fogadd szárnyaid oltalma alá a Te anyaszent-egyházadat. Örködjél bekéje, nyugodalma felett,

hogy felépülvén az általad vetett fundamentumon legyen tárháza minden Te atyai áldásaidnak Legyen abban uralkodó törvény a Te szent akaratod.

Te tudod égi szent Atyánk, hogy mily nagy a mi szívünknek bánata, fájdalma, hogy könnyhul-latásunk nekünk kenyerünk éjjel és nappal, hazánk-nak elvettetett állapotja, nemzetünk megaláztatása miatt. Nem perünk veled hatalmas Istenünk, sőt szívünk mélységes alázatával ismerjük el, hogy méltán feddettél meg bennünket; de lelkünknek vigaszára azt is tudjuk szent Fiad tanításából, hogy Te minékünk irgalmas és könyörülő Atyánk vagy.

Gyermeki bizalommal borulunk kegyelmed zsámolyához és esedezve kérünk: tekints reánk a megbocsátás éltető lelkével; acélozd meg akaratunknak erejét és gyűjtsd egy gondolat köré szívünk minden mozdulásait, hogy ne ismerjen közülünk senki lelki nyugodalmat addig, míg vissza nem szereztük azt a drága szent örökséget, melyet apáink a mi hűségünkre bízta.

Urunk Jézus Krisztus! Ki mennyei Atyádnak dicsősége által támadtál fel a halottak közül, jöjj el közibénk és maradj velünk szent Lelkednek hatalmas erejével, hogy az egyetértő szeretet éltető áldásos ereje hassa át minden szavunkat, irányítsa minden lépésünket, hogy elvetvén a hiú nagyra-vágyást és az emberek előtt való tetszelgésnek kárhóztos indulatját, lehessünk a Te véreden szerzett örökséged mindörökkön-örökké. Ámen.

A debreczeni konzisztórium.

Dr. Révész Kálmán tiszáninneni püspök előadása a Kálvineum-ünnepélyen.

Piros pünköst napján telik 38-ik esztendeje, hogy én, mint debreczeni szénior és legátus utol-jára hirdetem az ígét e megszentelt helyről. Nem sok idő múlva, a jó Istennek végéremehetetlen bölcsességéből olyan fordulat állott be életemben, hogy többé sem óhajtasom. sem szándékom nem volt e szószekben megállani, honnan boldogult édesatyám egy negyedszázadon át hallatta hatalmas szavát, s ahol 3 év óta az én édes fiam lépett nagyapja kihült nyomdokába. Megvallom, hogy mikor most itt megszólalok, némi tekintetben a következtelenség vádjára nehezedik reám, de ezt is szívesen

elviselem, annak a szent célnak szolgálatában, mely most minket itt egybegyűjtött. Bizalommal kérem azért, ajándékozzanak meg becses figyelmökkel, amidőn most a debreczeni református konzisztóriumról fogok egyet s mást elmondani.

*

Debreczenben, 1554 február 13-án adta át Kalmár István főbíró Bakóczy Istvánnak a Szent Miklós-kápolna pénzét, 20 ft. 10 denárt, a kápolna kelyheivel, keresztjeivel és papi ruháival együtt. Ettől kezdve, több, mint másfélszáz esztendeig, nem volt itt róm. katolikus istentisztelet. Pár év alatt, körülbelül Méliusz Debreczenbe jövetele (1558.) után, kálvinista lett az egész város, mint egy ember; olyan kizárólagosan kálvinista, hogy r. kath. vallású ember meg sem szállhatott s mint szolgálta sem tartózkodhatott Debreczenben. Mikor a királyi városi fényes diploma fejében, I. Lipót erősen sürgette és követelte Debreczentől a r. kath. templomhoz szükséges telek kijelölését, a tanács azt felelte, hogy a városban egyetlen r. kath. sinces a harmincadoson kívül, akinek már rég házi kápolnát rendeztek be. Mikor aztán letelepedett Debreczenben az első r. kath. plebános (1716.), aki azonban két évi működés után visszament kanonoki stallumába Nagyváradra, bibornok-püspökének arra a kérdésére, hogy hány eretneket térített meg Debreczenben? ezt felelte: „Én ugyan egyet sem, de mégis gratulálhat nekem Eminenciád, hogy két évig ott lakván, kálvinistává nem lettem.“

Ímé, ilyen kálvinista város volt a debreczeni „keresztvény republica“ századokon át. Valóságos magyar Genf, melynek szelleméhez, felfogásához, egyházi szervezetéhez mindenben igyekezett hasonlónak lenni. Folyton fejlődő főiskolájával, virágzó könyvnyomdájával, tudós papjaival és tanáraival, a legszomorúbb időkben valósággal Magyarország világító lámpása volt, egyedüli központja, vezére, sokszor fenntartója és védelmezője a magyar kálvinizmusnak, azokban az időkben, amikor a sárospataki és pápai főiskolák is bújdosnak vagy elszéledtek, amikor a tudományos és hitelesítő református irodalomnak egyedüli terjesztője a debreczeni nyomda volt.

Valami csodálatos gondviseléssel örködött az erős Isten az ő kiválasztott városa felett. A vérzivataros századokban, török, tatár, kuruc, labanc, egyaránt rabolta, égette, gyilkolta, pusztította és fogyatta, s a puszták városa, mint a címerében levő phönix, mindig erősebben és hatalmasabban kelt ki hamvaiból. Ez az óriási, csaknem példátlan ellenálló erő pedig, főképp a kálvinizmus szellemi és erkölcsi erőiből táplálkozott.

Nagyon sokat lehetne még e kérdésről beszélni, de közelebb kell térnem tárgyamhoz, a debreczeni konzisztórium ismertetéséhez.

Épen mint Genfben, Debreczenben is, nagyon sokáig a városi kis és nagy tanács intézkedett, a papok és tanárok esetleges meghallgatásával az

egyházi és iskolai ügyekben is, s az idevonatkozó feljegyzések és határozatok szétszórtan a város jegyzőkönyveiben maradtak fenn. Jóval később, valószínűleg az 1734-ben tartott bodrogkeresztúri konvent hatása alatt, létrejött az egyházi és iskolai ügyek intézésére a konzisztórium, melynek jegyzőkönyve az 1739. év március 13-án kezdődik. A konzisztóriumot alkották a városi tanács tagjai (főbíró, szenátorok, jegyzők), a rendes lelkészek és főiskolai tanárok. Az elnök rendszerint a főbíró, némelykor a püspök, --- jegyző a hivatalára nézve legifjabb lelkész vagy tanár volt. Érdekes, hogy a lelkészek és tanárok nem külön, de együtt vannak mindig feljegyezve hivatali idősebség szerinti rangsorban, mert ekkor a főiskolai tanárok, kivétel nélkül a papi státusba, az „ecclesiasticusok“ közé tartoztak. Nagyon természetes, hogy mikor a szeptesi kamara teljesen önkényesen, ügyet sem vetve a város önkormányzati jogára, róm. katolikus lakosokat is nevezett ki, 1755-től fogva a városi tanácsba, ezek a r. kath. tanácsosok nem voltak a konzisztórium tagjai.

Ez a konzisztórium egészen 1848-ig állt fenn s nagy tekintéllyel és hatalommal intézte az egyházi és iskolai ügyeket, akár csak a genfi konzisztórium. Sokszor még a városi tanácsal is szembe helyezkedett és azt álláspontja megváltoztatására bírta. Erre nézve csakis egy érdekes bizonyítást mondok el.

Endrődi Jonik, bazilita rendű g. kath. szerzetes és diakonus, a balázsfalvai zárdából az 1760-as évek elején megszökött, reformátussá lett, megnősült és Debreczenbe menekült. Itt szívesen fogadták és a városi nyomdában betűszedőnek alkalmazták. De Darabanth Ignác archimandrita (később váradi g. kath. püspök) utána járt, hogy hol rejtőzik a szökött barát s megtudván, hogy Debreczenben van, rögtön jelentést tett a helytartótanácsnak, mely 1767 május 29. kelt intézvényében a debreczeni tanácsnak szigorúan meghagyta, hogy Endrődöt azonnal fogassa el s kísértesse vissza elhagyott kolostorába. Balázsfalvára. Amint a rendelet az évi június 12-én Debreczenbe megérkezett, lón nagy rémület s szegény Endrődöt a tanács szótöbbséggel hozott határozata alapján még aznap be is börtönözték.

De a tiszteletes konzisztórium is felemelte hatalmas szavát. Június 13. és 14. napjain tartott ülésében egyenesen kimondta, hogy Endrődi elfogatása „vallásunk és tudományunk“ ellen való s hogy az árulás rút bűnét követné el a tanács, ha a város védszárnyai alá menekült s reformátussá lett Endrődöt, kit tehat már szerzetesnek s a kath. egyháznak törvényei egyáltalán semmire sem kötelezhetnek, a felsőbb hatóság kegyetlen bosszújának hűtlenül kiadná. Ez erőteljes határozat után a június 15-én tartott tanácsülés most már egyhangúlag elhatározta Endrődi szabadonbocsátását, ki is az „arestomból rögtön kieresztetett“ s pár nap múlva a városból is eltávozott. A tanács, eljárása igazolása végett, alázatos folyamodványt küldött

Mária Teréziához, melyben Öfelsége gratiáját kéri. A „gratia“ helyett azonban megérkezett július 19-én a helytartótanácsnak július 3-án kelt keményhangú rendelete, melyben a tanács eljárásának rosszalása mellett, újra szigorúan meghagyatik, hogy Endrődöt rögtön keresztessék fel és kísértessék Balázsfalvára. Természetes, hogy Endrődi eltűnt s a tanács, ha akarta volna, sem tudta volna előkeríteni. Odafent pedig könyörgő instantiákkal nem elégedtek meg, hanem karácsonyi ajándékkul leküldtek egy Pozsonyban, dec. 17-én kelt rendeletet, mely szerint az Endrődi szabadon bocsátásáért a tanács minden református tagját egy évi fizetése elvesztésére ítélték s az így előállott összeget egy róm. kath. árvaháznak adták oda. Ezenkívül, hogy többé ilyen istentelenségek ne történjenek, a már meglevő két r. kath. tanácsos mellé még másik kettőt nevezett ki a helytartótanács. Ily érzékenyen bűnhődtek azok a derék férfiak, kik későbbek voltak lelki-ösmeretökre, mint a hatalom szavára hallgatni s kik előbb adták meg Istennek, ami az Istené s csak azután a császárnak, ami a császáré.

De ezzel még nem ért véget a városi tanács kalváriajárása. Mária Terézia „anyánk“ annyira megnehezelt Endrődi miatt a debreczeniekre, hogy midőn fia és kormányzótársa, II. József császár pár év múlva magyarországi körútjára indult, egyenesen meghagyta neki, hogy az Endrődi-eset miatt a debreczeni tanácsot, szemtől-szemben a legszigorúbban dorgálja meg.

II. József császár 1770 május 18-án érkezett Debreczenbe s kíséretével együtt a „Fehérlő“ vendéglőbe szállott. Volt ekkor Debreczennek egy kiváló műveltségű, országos hírvő nagy férfia, Szilágyi Sámuel református pap és püspök. Mint kortársai nevezték: a természet csodája és remeke. Tizenhétéves korában már a berni egyetemen tanult, beszélt s értette a latin, görög, héber, arab, olasz, francia és holland nyelveket s ezek mindenikén jelesen verselt is. A testi ügyességekben is rendkívüli ember volt: kitűnően vívott, lőtt, lovagolt és korecsolyázott. Ifjú korában az akkor Debreczenben parancsnokoló tábornok egyenesen felszólította, hogy legyen katona és pedig azzal a kikötéssel, hogy 10 év alatt tábornok lesz belőle. De Szilágyi nem cserélte fel karddal bibliáját.

Nagyon természetes, hogy a császár is feletébb érdeklődött e rendkívüli ember iránt. Alighogy lemosta magáról a Fehérlőben az úti port, egyik hadsegédével rögtön felhivatá magához Szilágyit a bejáratnál két tömött sorban várakozó előkelőségek közül. A teljes papi díszben — reverendában, paláttal — levő s kissé elhízott 51 éves püspök egész buzgósággal tört magának útat a lépcsőkön át, de mire a császár elibe ért, elfaladt annyira, hogy pár percig szólani sem tudott. A császár előtt ekkor már ott állottak a belső és külső tanács érdemes tagjai, lesütött fővel, csüggetegen, mert a császár haragtól kigyúladt arccal pirongatá őket, felséges anyja meghagyásából az Endrődi-eset miatt. „Mit tenne Ön, Tiszteletes Püspök úr, — kérdé a császár Szilágyitól. a dor-

gatorium bevégeztével — ha fejedelem volna, az ilyen engedetlen alattvalókkal, mint ezek itt?“

„Felséges Uram! — felelt igen szellemesen a püspök — én királyilag gondolkozni nem tudok.“ Aztán ékesszólóan előadta az ügy állását, megragadóan rajzolta azt a rettenetes és küzdelmes helyzetet, midőn az alattvalói hűség a lelkiismeret szavával, a világi hatalom parancsa Isten parancsával jó ellenkezésbe. A császár arca mindjobban kiderült, a haragos felhőkön szivárvány tűnt fel, s a meghatott fejedelem, meglepedése sajátos jeléül többször megfogta a püspök reverendájának gombjait. A következő napon pedig magánkihallgatáson fogadta a császár Szilágyit, s aligha tévednek azok, kik a 11 év múlva (1781 okt. 13.) kiadott türelmi rendelet alap-eredetét a nagy császár és a nagy püspök ekkori találkozásában keresik.

Szilágyi Sámuel, a császár elmenetele utáni vasárnapon (május 20.) a kistemplomban e textus felett predikált: „A királynak orcájában élet van, kinek jóakarata olyan, mint a tavaszi esőnek sűrű köde.“ (Péld. 16 : 15.) Az Úr foganatossá tette az ő beszédét, beteljesíté hív szolgája óhaját: a király vidám orcájában csakugyan élet és jóakarát volt!

A magyar vallás.

Dr. Ravasz László dunamelléki püspök előadása a Kálvineum ünnepélyen. (Gyorsírás után.)

Mélyen tisztelt közönség! Miről lehetne alkalmasabb tárgyról beszélni itt a debreczeni Nagytemplomban, mint a magyar vallásról? A magyarságnak és a kálvinizmusnak ebben a legnagyobb dómjában elmélkedjünk egy pár pillanatra a szívünkhöz legközelebb fekvő két dologról: a magyarság és a kálvinizmus összefüggéséről. Bizonyára a gyülekezet között vannak még dereshajú öregek, akik gyermekkorukban, ha valami a hegyek közül alákerült görögkeletit láttak, azt mondták, hogy orosz vallású; ha a látóhatáron ritkán előtűnt egy lutheránus, azt mondták: német vallású; ha pedig az illetőtől magától kérdezték meg, hogy ő miféle hitet követ, azt mondtotta büszkén, hogy ő magyar vallású, azaz református. És az ősök, a dédapák a XVII. században, vagy a XVIII. század első évtizedeiben, — ahogy épen az előbb elhangzott kedves felolvasásból hallottuk —, ha valahol messzetájon, nagy Debreczen határán túl, eleven római katolikust láttak, azt mondták, hogy ez labanchitű; osztrákhitűnek is mondták volna, hogyha akkor ez a fogalom: „osztrák“, közkeletű lett volna. Ma mosolygunk ezen a néprajzi theológián és nem is ajánlom, hogy egy percre is valaki azt gondolja, hogy ez épen így mindenestől, ahogy elmondottam, áll és igaz; de van benne egy nagy, egy elutasíthatatlan és megtagadhatatlan igazság, az, hogy valamely vallásos típus egy népnek a kulturáját és a lelkét annyira képes áthatni, vele annyira

eggyé ötvöződni, hogy többé egyiket a másik nélkül elképzelni nem lehet. Mintahogy nem lehet látni aranyat sárga szín nélkül, úgy nem lehet az így összeötvöződött néplélekből külön választani a lelki és a nemzeti vonásokat. S hogy ez épen reánk, kálvinistákra nézve a magyar vallás tételében és programjában kristályosodik ki, annak egy négyszáz esztendő város nagy darab magyar történelme az igazolása. Ott született ez a tétel, ez a program a XVI. század elején egy óriási összeomlás után, amelyhez fogható egészen a legutóbbi napok összeomlásáig ez a nemzet még nem élt át. Akkor is minden elveszett. Az egész külső nemzeti, politikai, sőt a társadalmi élet is darabokra tört, sőt akkor jelentkezett még egy más, a mai időtől idegen vonás is, egy mondhatatlan nagy lelki krízis: egy óriási kiábrándulás vett erőt a lelkeken. A lélek, akár az egyeseké, akár a nemzeteké, mindig felülről, az örökkévalóságból táplálkozik a hitnek az útján és a XVI. században a magyar nép elvesztette a hitét. Kiábrándult a keresztyénségből, amelyik az addigi társadalomnak felső rétegeit itt-ott áthatotta, szenteket, hősokeket, rokonszenves hitvallókat termelt, de a magyar nép lelkére nézve nagy általánosságban mindig idegen maradt. S akkor ez a kiábrándult és tanácstalanná vált néplélek, amely az ösztön elemi erejével akarta megragadni az örökkévalóságot, hogy az megtartsa őt, egész hevével az evangéliomot ölelte át; gyülekezeti és társadalmi életét az Ige alapján, az egyetemes papság nagy elvén kezdte megszervezni. Innen indul ki, itt kezdődik tulajdonképpen a magyarság bensőleg keresztyénné létele. Egy hatalmas, új miszteri munka indul itt meg, amely a protestantizmusnak egyik legcsodálatosabb történelmi jelensége.

A magyar néplélek ebben az időben a török hódoltságot úgy tekintette, mint valami irítóztos természeti csapást, amelyiknek előbb, vagy utóbb el kell múlnia. Nem lehet tenni ellene, ki kell várni; ahogy a hortobágyi csikós énekli:

Ha látom a fergeg elejét,
Betűröm a süvegem tetejét,
Csak úgy nézem az időt alóla,
Még a jég is visszapattog róla.

Valahogy így nézte a török hódoltságot a magyar, de viszont azzal a német és nyugati kultúrával szemben, amelyik épen abban az időben a legnagyobb rohammal, az első hódító ugrásnak erejével vetette reá magát és akarta ezt a turáni foltot meghódítani magának, az életösztön hol világos tudatával, hol homályos sejtelmével állandóan védekezett s miután az idegen volt s idegen létére egy olyan vallás lelki kényszerét akarta reányomni, amelyből már kiábrándult és amelynek elégtelenségét már meg látta, természetes dolog, hogy ettől a perctől fogva nemzeti ösztöne és lelkének az örökkévalósággal való kapcsolata azoneggyé vált. Nem

lehetett egyiket érinteni úgy, hogy a másikat is ne bántották volna. Így indultak meg a nagy vallásos szabadságharcok, a küzdelmes magyar idealizmusnak legfényesebb arany korszaka, amikor a nemzeti eszme küzdelmét a vallásos entuziasmus lobogó tüze hevítette és viszont a hit zászlójáért elhullott minden csepp vér a nemzeti szabadság jövőjéért magvetését öntözte. Ezek a szabadságharcok külsőleg egyre sikertelenebbekké váltak. Ki lehet nyomozni kezdettől a végéig: mint egy elhaló ének, mint egy fokozódó kiábrándulás, mint egy szemünk láttára lejátszódó tragédia, úgy hanyatlott szakadatlanul alá a nemzeti ügynek a zászlója. Ennek pedig — az én egyéni felfogásom szerint — az volt az oka, hogy a nemzeti és a vallásos érzés és gondolat szétvált egymástól: azáltal, hogy a nemzeti eszméért más vallásoknak a hívei is buzgó, harcias munkát végeztek, különösen pedig azáltal, hogy a vallásos életnek entuziasmusát, a lelkiismeretében megtámadott és az Istenéért küzdő emberi lélek teljes motivációját mind kevésbé lehetett régi erejében belevetni a politikai szabadságért vívott küzdelmekbe. A majtényi-síkon már nagyon lehanyaglott a zászló és 1849-ben, itt ebben a Nagytemplomban Kossuth egy pár halálsápadt képviselő jelenlétében — mint egy süllyedő, drága hajónak megmaradt hősi csapata — mondotta ki a Habsburg-ház trónfosztásáról szóló törvényjavaslatot.

E harcok alatt azonban érdekes képződmények, lelki alakulások kerültek felszínre. Először az, amit nyíltan és határozottan el kell ismerni: hogy különösen a törökök kiveréséből, azután pedig a Rákóczi Ferenc szabadságharcából nemcsak a reformátusok, vagy a protestánsok, hanem a katolikusok is épen úgy kivették a részüket, mint bárki más. Tehát egyszerre megdőlt és egyoldalúnak látszott az a gondolat, hogy katolikusnak lenni és labanchitűnek lenni egyet jelent. Épen olyan tüzes, kemény, jó magyarok voltak, mint a reformátusok, csak statisztikailag mutattak volna nagy eltérést azoktól.

A másik pedig egy még érdekesebb dolog, amire megint őszintén reá kell mutatnunk és számolnunk kell vele, az t. i., hogy mikor a protestantizmus és kálvinizmus a maga természetes szabadság-szelleménél fogva olyan történelmi helyzet előtt állott, ahol a politikai liberálisizmus átmenetileg, látszat szerint — miért, miért nem, az most nem tartozik ide — a nemzeti érzéssel ellentétbe került, a protestantizmus a másik féllel szemben mindig látszólagos vereséget szenvedett. Gondoljunk a II. József türelmi rendeletével átmenetileg előállott politikai helyzetre!

A harmadik pedig és a legfontosabb, legdöntőbb, minket leginkább érdeklő történelmi következmény és tanulság volt az, hogy e négy-

száz esztendő folyamata alatt, mint ahogy mindenütt az egész világon, minden vallás életében, úgy minálunk is bekövetkezett egy bizonyos el-lanyhulás, egy racionális világ- és életfelfogás s a velejáró elpárologtatása ősi, örökkévaló val-lásos igazságoknak. Ez pedig, amint a protes-tantizmuson és kálvinizmuson végbement, a nemzeti és vallási elem egykori összeolvadásá-nak az lett a következménye, hogy a vallást nemzeti szólások, frázisok, politikai érzések kezdték pótolni. Nyissák fel Magyarország leg-nagyobb igehirdetőjének, a debreczeni prédi-kátor Szikszay Györgynek a könyveit és olvas-sák el a Keresztyéni Tanításait, — ha ugyan nem olvassák már, mert az atyáik mindennap olvasták — vagy a prédikációt és csodálkozva látják majd meg, hogy minden lapjának min-den sorában nagy lelki valóságokról, az örökké-valóság kérdéseiről van szó: a Krisztus király-ságáról, a bűnről, a kegyelemről, az újjászüle-tésről, a megszentelődésről, az örök dicsőség-ről. Azután pedig méltóztassanak utánaézni a legutolsó 50—60 esztendő igehirdetésének: mennyi abban a politika, a szociálizmus, meny-nyi abban a mindenféle érdekes és kedves tu-domány, emberi bölcsesség, de milyen kevés benne a szívfacsaró, a lélektépő, az egész szívet darabokra törő örökkévalóság szenvedélye: hogy én, szegény ember, miképen üdvözülök az élő Isten előtt?

Testvéreim! Nekünk néha bűnbánatot is kell tartanunk, néha nemcsak a magunk dicső-ségére, de a magunk mulasztásaira, szégyenére, elveszett voltára is kell gondolnunk; számba kell vennünk néha azt, hogy miképen sáfarkod-tunk és porban és hamuban vallást tennünk arról, hogy *talán Kálvin Jánoshoz hívek marad-tunk, de Jézus Krisztusról mintha nagyon meg-feledkeztünk volna!* Ez pedig rettenetesen nagy dolog. Mert a kálvinizmusnak a lelkét mégis csak a Jézus személyisége, lelke és evangélioma adja. Mit ér egy olyan hüvely, amelyből kilop-ták a kardot? A kálvinizmus maga csak egy an-tik, drágaköves kardtok, a véres, a rozsdás, de hatalmas fegyver benne a Jézus Krisztus élete, halála és feltámadása. És ha ez kivész belőle, avval az antik kardtokkal mehetünk a mu-zeumba, vagy az ószerre: ki ad többet érte?

Mélyen tisztelt közönség! Valami ilyen fej-lődési menete lehetett annak, hogy mai napság már sokszor hallom így fogalmazni meg a ma-gyar kálvinizmusnak a problémáját, hogy egyik ember azt mondja: *én előbb vagyok magyar, azután református*; egy másik ember pedig azt mondja: *én előbb vagyok református, azután magyar*. Természetes, hogy két ilyen ember az-tán szükségesnek tartja mindjárt össze is pe-relni egymással. Pedig a világ bármely vallásá-ban föl lehet vetni ezt a kérdést, egyedül a kál-vinizmusban nem. Egy olyan vallásban, amely-nek eredménye egy nagy internacinoális társa-dalmi szervezet, egy óriási nagy világpolitikum,

amely beleilleszkedik az egyes nemzetek politi-kai életébe közjogi biztosítékokkal: mindegyre felvetődhetik ez a kérdés. Ott, ahol a két poli-tikai tényezőnek: a nacionálisnak és az inter-nacionálisnak érdeke egymással szembe kerül, midig kiütözik valami ilyen természetű ellen-tét. Például én elképzelem azt, hogy énnekem, mint magyar embernek, az érvényes államtör-vény azt mondja egy házasságra nézve, hogy az törvényes, Isten és ember előtt becsületes, tiszta házasság s ugyanakkor nekem, mint egy egyház tagjának, azt mondja a saját egyházam ugyan-ilyen parancsoló kényszerrel, hogy ez a ház-as-ság egy törvénytelen együttélés; csak latinul mondom ki a meggyalázó szót: *concubinatus!* Ekkor én aztán tünődhetem afölött, hogy vajjon most már egy felekezeti embere akarok-e lenni, vagy pedig magyar? De református emberre nézve, aki előtt az állami rend az isteni rendnek a kinyomata s aki, ha egyszer annak igazságát és szentségét elfogadta, életének minden törvé-nyes vonatkozásában uralja azt a rendet, ha pe-dig istentelennek tartja, akkor nem alkuszik vele, hanem a földi renddel szemben az isteni rendnek forradalmi erejét érvényesíti: reformá-tus emberre nézve ilyen eset soha elő nem for-dulhat. Hát el lehet-e azt képzelni, hogy valaki azt mondja magáról: én előbb vagyok refor-mátus és azután bíró, tanár, pap; vagy egy má-sik azt mondja: én előbb vagyok kispap, az-után református; vagy hirtelen valaki előáll s azt mondja: én előbb családapa vagyok, azután vagyok református; megint jönne valaki és mondaná, hogy én református vagyok előbb s azután anya?! Hát el tudjuk azt képzelni, hogy valaki előálljon és azt mondja: én előbb férfi vagyok és azután vagyok református; vagy va-laki azt mondja: én előbb vagyok református és azután asszony? Akár pap, akár tanár, akár kispap, akár férfi, akár asszony, akár apa, akár anya, ezekben az életvonatkozásokban Is-tentől egy nagy feladatot kap és honnan vegye máshonnan ehhez a feladathoz az erőt, hogy ezt betöltse, ha nem a saját hitéből?

Nem úgy áll tehát a dolog, hogy azt kell mondania az illetőnek: ahhoz, hogy én jó bíró, jó tanár legyek, jó reformátusnak kell lennem; ahhoz, hogy az én kezem nyomán az az áldott magyar föld meghozza a maga gyümölcsét, ne-kem hívő keresztyénnek, református keresz-tyénnek kell lennem, mert másképen ezt a hiva-tást betölteni nem tudom? Hát nem úgy van-e, hogy azt kell mondania az embernek: ahhoz, hogy én a családapai kötelességeket teljesítsem, igazi református keresztyénnek kell lennem? Nem érzi-e ezt minden anya, hogy az anyaság nagy és szent hivatását másképen betölteni nem tudja, mintha onnan felülről veszi hozzá a Lelket, a segedelmet, az erőt? Erőt csak a val-lásos élet ad. Reám nézve ez az élet csak a ke-resztyénség. És reám nézve ez a keresztyén élet csak a kálvinizmus, nem azért, mert elfogult va-

gyok, hanem egyszerűen azért, mert becsületes ember vagyok. Ha én valami más vallást tudnék, amelyik jobb, mint az enyém és igazabb, mint az enyém, egy percig sem lennék református. Én azért vagyok református, mert mind életemben, mind halálomban ezt a reám nézve egyetlen utat látom arra, hogy az én Jézus Krisztusomnak hűséges tanítványa legyek.

Nos, mélyen tisztelt közönség, nem az tehát a probléma, hogy előbb legyek-e magyar s aztán református, avagy megfordítva, hanem az, hogy *nekem református keresztyénnek kell lennem ahhoz, hogy igazán magyar tudjak lenni; és megfordítva, nekem teljes szívemből magyarnak kell lennem ahhoz, hogy igazi református keresztyén tudjak lenni.* Miért? Azért, mert a református keresztyénség minden vallás között a legerőteljesebben hangsúlyozza az Isten előtt való felelősségnek a gondolatát. Az életet mi nem szórakozásnak kaptuk, nem úgy vettük el, mint köldökök az alamizsnát, nem is úgy, ahogy rablók a maguk ragadományát, mi az életet, mint egy áldott, szent, atyai kézről jövő legfőbb ajándékot küldetesképpen vettük el. Úgy tette azt a fejünkre Isten, mint egy koronát, úgy adta kezünkbe, mint egy pajzsot, úgy bízta reánk, mint egy zászlót, amellyel neki szolgálunk, amellyel az ő dicsőségére sáfárkodunk!

Igy tett Isten minket magyarokká is. Az nem véletlen, hogy épen minket és épen ezt a nemzedéket állította a világtörténelem legnagyobb feladata elé. Ha nekünk most válogatni lehetne afelőtt, hogy melyik nemzethez tartozunk, akkor a könnyelműek, az önzők, a haszonlesők menekülnének innen, ide csak a mártírok, a hősök, a misszionáriusok, csak a szentek jönnének! Isten megajándékozott minket azzal, hogy magyarokká tett és ebbe a korszakba helyezett! Azért, azért teremtette körülöttünk ezt az óriási sötétséget, mert látni akarja az áldozat gyertyalángjait; azért dobott bele ebbe az irtózatossá nyomorúságba, mert hősök veteményes kertjét akarja meglátni most; azért tépett darabokra egy zokogó és vonagló nemzetet, mert csodát akart látni: vajjon a Lélek újra teremt-e a széjjeltépett testet?

Amikor Isten nagyon megszeret egy embert, letépi minden örömét, mint a gyermek a margaréta leveleit, hogy egyedül a lélek, szűzen, tisztán meztelenül maradjon meg és egészen az Ővé legyen. Mikor egy nemzetet utolsó próbán meg akar nyerni Isten, akkor bedobja a siralmak völgyébe, beviszi az átoknak, a nyomorúságnak, a szégyennek a gyehennájába; égisz érnék az árnyékik és tátonganak a hegyszakadékok és ebben az árvaságban találkozni akar utoljára ezzel az ő nemzetével. Meg akarja mutatni neki magát egész fenségében és dicsőségében, hogy mindent elfeledve, csak Őt szeresse és benne bízzék. Akkor megindulnak az Ő segédelmének bezárt, titokzatos tartályai, ame-

lyekről nem tudjuk, hogy hol vannak és hogyan erednek meg. Hát tavaszi áradáskor ki tudná megmondani, melyik csatornából buzog elő millió és millió helyről az óriási, a győztes, az ellenállhatatlan ár?

Ha pedig a nemzet még ebben az árvaságban sem akar találkozni Istenével, akkor ez a segedelmes, ez a nagykegyelmű Isten rettentő, szent, ítéletet tartó lesz. Testvéreim! Hogyha a dözsölésben, a lakmározásban, a hiú és dobzódó örömben letelt élet után valaki megjelenik az ítélet széke előtt és akkor az egekből, mint valami ércszavú mennydörgés reácsap a szó: hol vannak a magyar Lázárok, akik te miattad szenvedtek el — mit fog az az ember mondani? Ha valaki egy heves politikai pályafutás után, amelyekben sebeket kapott és osztott, megjelenik az ítélet széke előtt és ott megkérdezi tőle Isten: tudod-e, hogy minden szavaddal egy új tört dőttél az anyád szívébe, a te hazád szívébe; nézd azt a millió sebet, amely fekete vérrel bugyog föl: átok, átok! ? ha megjelenik ott valaki és számadásra vonja Isten: te nem hallottad haldokló anyádnak a nyögését, mert vagy káromkodtál, vagy neveltél, vagy hiú örömk után szaladtál, vagy engedted, hogy a világ zakatoló hiúsága eltompítsa lelkedet, de most mellette ülsz és egy örökkévalóságon át hallani fogod a haldoklónak ezt a vádoló, rettentő nyögését — mit fog, óh, mit fog majd az az ember mondani?

Testvéreim! Mi reformátusok, hitünk parancsa alatt a Jézus Krisztus királyságából kifolyólag kell, hogy igazán és teljesen magyarok legyünk, hogy az ítéletben valahogy megállhasunk és hogy halhatatlan lelkünk örökre el ne vesszen.

Tehát nekem magyarnak kell lennem ahhoz, hogy igazán református keresztyén lehessenek, nekem református keresztyénnek kell lennem ahhoz, hogy igazán magyar lehessenek. Ha ezen a hazán túl születtem volna valahol, akkor is református keresztyénképpen kívántam volna élni és meghalni, mert mint a Jézus tanítványa, ebben a hitben élek és halok. És ha ebben az országban a református keresztyénségen, vagy pedig a keresztyénségen kívül születtem volna, akkor meg minden erőmmel minél teljesebben magyar akartam volna lenni, ennek a csonka, vérző, beszennyezett nemzetnek a tagja, hogy valami közösségem legyen az Isten népével, hogy az én lelkemre is nyomassék reá az Alkotónak a fémjelzése, az a drága szent bélyeg: a szépség, erő, áldozat bélyege. De mivel *egyszerre* vagyok magyar és református — Istennek két legnagyobb, legnehezebb és legdrágább ajándékát kaptam meg. Felelős vagyok ezért, szegénységben is király vagyok, kicsinységben is naggyá tudok lenni ez által. És ezt a kettőt egységbe foglalom abban, amit őseim vallottak a heidelbergi kátében: hogy „mind testestől,

mind lelkestől, úgy életemben, mint halálomban nem a magamé, hanem az én Uramnak, a Jézus Krisztusnak tulajdona vagyok", és azt akarom, hogy az én népem is az övé legyen, hogy az én népemen keresztül ez a világ is egy darabban az övé legyen!

Ezt pedig csak magamon kezdem meg; ide csak a szívemen át visz az út. Itt a szívem, neked adom, Uram!

Berekesztő beszéd

a kálvineumi árvák javára tartott vallásos ünnepély alkalmával a Nagytemplomban, 1923 április 15. Elmondotta:
Dr. Baltazár Dezső.

Szeretett Gyülekezet! Az embernek kezdetől fogva sok gondot okozott az a kérdés, hogy miképpen tisztelje, szolgálja az Istent; melyik tisztelet leginkább az ő tetszése szerint való; melyik istentiszteletben részes az Isten lelke; melyikkel egyesül az ő dicsősége? A szív áhítatos néma megdobbanásától; a lélek feláradó, hangtalan vágyakozásától kezdve át a szó, éneklés, böjtölések, áldozások, szertartások temérdek változatú során el egészen a vallásáborúk tüzes, véres, pusztító rettenetességéig megpróbálta az ember a belső és külső változatos ezerféleségeit, mindegyiknél abban a hi-szemben, hogy most már csakugyan kedvet talált az Úr előtt.

A jó úton járás eseteinek száma meg sem közelíti a tévedések, botlások, sőt bűnös eseteinek számát. „Jön idő, hogy aki öldököl titeket, mind azt hiszi, hogy istentiszteletet cselekszik” — mondja Jézus mély szomorúsággal és keserőséggel tanítványainak. Hiszen neki volt módja látni a képmutató, böjtölő, orcafeketítő, szertartásoskodó, szunyogszűrő, teveátersztő, kicsinyekben nagyoló, nagyokban kicsinyeskedő farizeusok lélektelen istentiszteleteit. Volt módjában belátni isteni szemével a jövőbe és látni benne, hogy miként vetkőzik ki, miként süllyed alá, korcsosodik és vetemül Isten éltető hatalmából világ hitető hatalmává a vallás. Volt módja látni a jövőben, hogy mint vetnek újra, meg újra sorsot nem az ő köntöseré, hanem a keresztjére és mint állítják oda haragnak, gyűlöletnek, erőszakosságnak, öldöklésnek jegyeképen a Krisztus keresztjét, amelyen pedig a könyörülő isteni szeretet végezte el önkéntes feláldozással az egyszeri tökéletes áldozat tényét minden időkre és minden emberekre szóló örök kihatással.

Az istentisztelet helyességétől való elhajlások mind onnan eredtek, hogy az ember szíve, értelme, tudása, szeme előtt elhomályosul az Isten lényege. Elfelejtik különösen azt, hogy az Isten szeretet. A nagyságát látják felmagasodni, a hatalmát trónolni, az igazságát bíraskodni, az akaratát parancsolni, a bölcsességét fényelni, a szentségét tündökölni. Királynak látják, akinek véres szolgálatok, rabszolgái hódolások, han-

gos magasztalások, diszes dicsőítések: szóval nagy, megrázó, megrendítő, ámulatba ejtő dolgok tetszenek. Nem látják meg az észrevétlenül aláhajló eget, a féltő gondviseléssel, tápláló és öltöztető jósággal alászálló Istent, amint beleigazítja királyi koronájának diadémját a harmatcseppbe, bölcsessége követ egy porszembe. Nem látják meg, amint a vadvirágra reáadja fejedelmi palástja biborát s amint a koldus gyermekének homlokára odajegyzi nagy tudományok, nagy alkotások, győzelmek és dicsőségek elválasztottságának sugárzó jegyét.

Hágár rabszolgánő volt az Ábrahám udvarában. Elverték gyermekével együtt világgá, mint egy haszontalan ebet. Ott vonaglott, nyöszörgött éhhalállal vívódva a gyermeke az országút szélén és porában. Még az anyja is elment távol tőle, hogy ne hallja a gyermeki haldoklás sirárait. Az ég pedig megnyílt. A csillagtáboros csudálatosság: a végtelen boldogság és dicsőség sejtelmes világa: a királyok királyának országa, amelyben idvezült lelkek táborra Istent magasztal és Istenben magasztalódik: ez az ország, ennek ékes kapuja megnyitkozik és a felséges Isten orcája fénye a haldokló semmiségre reá világol; kegyelmének palástja, gondviselésének szárnya reá borul. Angyalát küldi vigasztalónak, megtartónak, gondviselőnek a kivetett gyermekhez, akit a nagy nép atyjává nevel.

És ettől kezdve a kijelentések fényes sorával peccásteli meg az Isten és legmagasabbra emelteti Jézus által azt az igazságot, hogy az árva gyermekre kiváltképeni gondja van s hogy ezeknek gondviselésével szerezhethet az ember Istennek legméltóbb tiszteletet. Hiszen a világ rohanó szekere által eltapodottak között ezek a leggyámoltalanabbak, legszomorúbbak.

„Hát nem az-é a böjt, amit én kedvelek, hogy az éhezőnek megszegd kenyeredet, a szegény bujdosókat házadba bevigyed; ha meztelent látsz, felruházzad. Akkor felhasad, mint a hajnal, a te világosságod, meggyógyulásod gyorsan kivirágzik, igazságod előtted jár. Az Úr dicsősége követ” — mondja Ézsaiás próféta szája által az Isten.

„Irgalmasságot kívánok és nem áldozatot” — mondja Jézus és aztán éhezők megelégtetésével, betegek gyógyításával, halottak feltámasztásával szenteli meg a hetedik napot és a kis gyermekeket teszi meg a mennyek országa tulajdonosivá. A templomnál nagvobb van ott, ahol ő van; mert ott jócselekedet van: Isten dicsőségéhez legméltóbb istentisztelet.

Sz. Gy. ! Sem aranyat, sem gyémántot, sem drágagyöngyöt nem tudott még felvinni senki sem az égbe, hogy ott átaladná örök élete koronájának ékességeit. Az árva gyermek könnyeit maga az Isten szedi össze, viszi az égbe, tartja számon és készíti belőlük az örökélet koronáját azok számára, akik letörölték a könnyeket jócselekedetek síma selymével, puha bársonyá-

val. A letörölt könnyek csillogása minden drágakő csillogásánál ragyogóbb, mert bennök az Isten jótetszése, az ő tiszteletének legméltóbb formája, magának a mennyei Atyának dicsősége tündököl. Ő néz most titkon reátok és fizet majd nyilván áldásokkal.

Különfelék.

Lapunk a nyomdai árák emelkedése miatt — mint már jeleztük — csak akkor fog minden héten megjelenni, ha megjelenése feltétlenül szükséges. Ezért nem jelent meg a múlt héten; ezért adunk most kettős számot egy iv terjedelmel.

A négy püspök kálvineumi estje a debreczeni Nagytemplomban impozáns volt. Lapunk mai számában sikerült megjelentetni amit négy püspökünk nemcsak a debreczeni reformátusok, hanem minden református számára elmondott. Így tartalmuk méltatása szükségtelen, azt azonban meg kell említenünk, hogy a fényes est hatása a legszélesebb körökben áldásosan érezhető. A vallásos est többi kiváló pontjai voltak: Hammerstaedt János zenedei tanár, orgonaművész gyönyörű orgonajátéka; a kollégiumi Kántus lelkes éneke, a Dr. Révészné Váró Margit és Ujfalussyné Mándy Margit mesteri énekduettje, a református leányközépiskola énekkarának precíz éneke és a helybeli katonazenekarnak szép számai, amikor is „Erős várunk nekünk az Isten” és „Dicséret, dicsőség, tisztesség és hálaadás” kezdetű énekeinket adták elő.

Pályázat.

A nyirábrányi református leányegyház előkönyörgő-tanítói állására, mely választás folytán üresedett meg, pályázat hirdettetik.

Fizetése: 3 szobás lakás előszobával, konyha, kamarával, melléképületekkel. 6 kat. hold 78 □-öl szántóföld és házikert. A párbér, szolgálmány, tűzifa járandóság megváltása fejében 270 korona 32 fillér. Stóla temetésektől szabályrendelet szerint. Állami iskolába járók vallásoktatásáért 80 korona állampénztárból. A földek utáni adót az egyház fizeti. Államsegély.

Ha az államsegély megvonatnék, az egyház minden református családjától 1 véka rozs, vegyesevtől fél véka párbérbe. Idegen vallású tankötelesektől fél véka rozs vagy szemes tengeri. Párok száma mintegy 80. Tanköteleseké 50—60.

Kötelessége mindennapi és ismétlőiskolát az egyházkerületi tanterv szerint vezetni. Templomban ének, ima és beszédolvasással istentiszteletet tartani. Temetéseket végezni. Egyházi jegyzőség. Állami iskolában vallást heti 2 órán tanítani. Konfirmációra előkészíteni a 12 éveseket.

Okleveles B. lisztások, családosok előnyben; pályázati kérvényüket Nyíracsadra a református lelkészi hivatalnak címezve f. é. május hó 12-ig küldjék.

Sebeők István,
felügyelő lelkész.

Keidelbergi Káté

megjelent és kapható

a MÉLIUSZ könyvkereskedésben.

Debreczen.

Ara 360 K.

Dr. Baltazár Dezső

Elég nekem az Isten kegyelme

című ünnepi predikációs könyve a husvétii könyvpiacon legértékesebb darabja.

Alapára K 8.—, azaz K 1640.—

Kiadta a Méliusz könyvkereskedés Debreczenben.

Konfirmációi oktatásra legalkalmasabb Nagy István

Konfirmációi Kátéja.

Ez a Káté 2 év alatt 20,000 példányban fogyott el.

Ara 30 korona.

Kapható a Méliusz könyvkereskedésben.

Legjobb konfirmációi ajándék Dr. Erdős Károly

Az én vallásom.

című könyvecskéje, amelyről a kritika többek között így nyilatkozott:

„Dr. Erdős Károly egy igen értékes és hasznú kis könyvecskét adott ki „Az én vallásom” c. alatt. Első sorban a konfirmált ifjúnak, de általában minden felnőtt egyháztagnak a legmelegebben ajánlom.” Dr. Révész Kálmán püspök 335—1922. sz. körleveléből.

„Tanulhatunk belőle mindnyájan. Minden sora gondos kidolgozásra vall.” Dunántúli Protestáns Lap.

„Derék kis könyv, mely külalakjára nézve a mellényzsebben is elfér, a belső tartalmával pedig bár betöltene minél több magyar és kálvinista elmét és szívet!” Hit és Élet.

„Tartalma igazán nagyon gazdag. Röviden azt kell mondanom, hogy: valóságos encyclopaediája mindazon tudnivalóknak, amelyeknek állandóan ott kell lenni a református ember tudatának az előterében.” Kálvinista Szemle.

„Konfirmációs ajándéknak különösen alkalmas.” Mustármag.

„Örömmel üdvözljük e kedves kis könyvecskét... Konfirmációi ajándéknak, terjesztés céljából lelkes pártolásra érdemes.” Reformáció.

„Komoly, nyugodt hangú kis kalauz, amely református felekezeti felfogásunkat a szélesebb körű közönség szellemi nivójához alkalmazkodóan közérthetően, megbízhatóan tolmácsolja.” Sárospataki Református Lapok.

Alapára papírkötésben — 75, vászonkötésben K 1.—. Szorzószám 205.

Méliusz könyvkereskedés
Debreczenben.